

2023-02-24

Rapport av genomförd interparlamentarisk konferens den 20 februari 2023

Den 20 februari stod riksdagen värd för en digital interparlamentarisk konferens organiserad av miljö- och jordbruksutskottet. Temat och tillika titeln för konferensen var Cirkulär bioekonomi: Vägen till ett mer innovativt, resurseffektivt och konkurrenskraftigt Europa.

Denna rapport ger dels en beskrivning av konferensens upplägg, tema och syfte, dels ett referat av vad som kom till uttryck i huvudsessionernas anföranden och diskussioner. Mer information om mötet såsom konferensprogram, bakgrundsnot, foton från dagen och videoupptagningar från tre av huvudsessionerna (inte de parallella sessionerna) finns [här](#).

Den parlamentariska dimensionen av ordförandeskapet

Under det halvår som Sverige är ordförandeland i EU:s ministerråd anordnar riksdagen åtta konferenser där ledamöter och tjänstepersoner från EU-ländernas nationella parlament och Europaparlamentet deltar och diskuterar olika frågor. Av dessa åtta är tre så kallade tematiska konferenser där riksdagen själv bestämmer ämnen och upplägg för konferenserna. En av de tematiska konferenserna är miljö- och jordbruksutskottets interparlamentariska konferens på temat cirkulär bioekonomi.

Den europeiska gröna given fastställer EU:s ambition om att bli klimatneutralt 2050, och bioekonomin leder vägen till den gröna omställningen. Bioekonomin är redan en av unionens största ekonomiska sektorer eftersom den omfattar alla verksamheter och tillhörande tjänster som producerar, använder, förädlar, distribuerar eller konsumerar biologiska resurser. EU:s bioekonomistrategi från 2018 kompletterar sektorsspecifika åtgärder och är tänkt att underlätta för länder och regioner att ta fram åtgärder som passar deras särskilda utmaningar och möjligheter. Målet med konferensen är att undersöka tillståndet för Europas bioekonomistrategi i olika sektorer och delar av Europa, lyfta fram framgångshistorier och bästa praxis samt ge deltagarna möjlighet att i mindre grupper diskutera de utmaningar och möjligheter som ligger framför oss.

Syftet med konferensen var att samla delegater från Europas nationella kammare och parlament och Europaparlamentet, forskare, nationella och internationella organisationer samt ungdomsorganisationer och att skapa en arena för debatt och åsiktsutbyte om bioekonomin och den roll den har i att säkerställa en hållbar framtid för Europa. Vid konferensen närvarade ett hundratal deltagare, bl.a.

parlamentariker från Europas nationella parlament och kammare. Övriga deltagare var ungdomsförbund, tjänstepersoner från Regeringskansliet, kommissionen och förvaltningen från respektive parlament.

Konferensen bestod av fyra sessioner. Den inledande sessionen handlade om vilken roll bioekonomin har i genomförandet av den gröna givna. Talare i denna session var utskottspresidiet bestående av ordförande Emma Nohrén (MP) och vice-ordförande Kjell-Arne Ottosson (KD), Peter Kullgren, Sveriges landsbygdsminister och departementschef för Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Florika Fink-Hooijer, generaldirektör vid kommissionens generaldirektorat för miljö (DG ENV) och Pär Holmgren (Gruppen De gröna/Europeiska fria alliansen), ledamot i Europaparlamentets utskott för miljö, folkhälsa och livsmedelssäkerhet.

Temat för den andra huvudsessionen var exempel på policyinnovationer från olika bioekonomisektorer. Sessionen var uppdelad i fyra parallella pass:

1. *Skogsindustrins roller och möjligheter.* Passet inleddes med presentationer av **Viveka Beckeman**, vd Skogsindustrierna, **Katrin Jögi**, EU:s ungdomsambassadör för bioekonomi och hållbarhetschef Fibenol och **Harald Mauser**, liaison officer Europeiska skogsinstitutet. Sessionen modererades av **Kjell-Arne Ottosson** (KD), vice ordförande i riksdagens miljö- och jordbruksutskott.
2. *Nationella och regionala bioekonomistategier.* Passet inleddes med presentationer av **Órlaith Ní Choncubhair**, senior forskare Teagasc, Irlands jordbruks- och livsmedelsutvecklingsmyndighet, och medlem av the International Advisory Council on Global Bioeconomy, **Lena Ek**, särskild utredare i utredningen En nationell bioekonomistategi och **Petri Peltonen**, understatssekreterare arbets- och näringsministeriet i Finland. Sessionen modererades av **Anna-Caren Säterberg** (S), ledamot i riksdagens miljö- och jordbruksutskott.
3. *Bioekonomi och förhållandet till EU:s livsmedelsförsörjning.* Passet inleddes med presentationer av **Marta Gomez San Juan**, ingenjör i biosystemteknik vid Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), **Claes Johansson**, hållbarhetschef vid Lantmännen, **Christina Nordin**, generaldirektör för Jordbruksverket samt **Pekka Pesonen**, generalsekreterare för Copa-Cogeca. Sessionen modererades av **Staffan Eklöf** (SD), ledamot i riksdagens miljö- och jordbruksutskott.

4. *Blå bioekonomi*. Passet inleddes med presentationer av **Fredrik Gröndahl**, direktör Kristineberg Center för marin forskning och innovation, **Ingeborg Korme**, koordinator ERA-Net Blue Bioeconomy och **Gian Marco Luna**, direktör för institutet för marina biologiska resurser och bioteknologi vid Italiens nationella forskningsråd. Sessionen modererades av **Emma Nohrén** (MP), ordförande i riksdagens miljö- och jordbruksutskott.

Den tredje huvudsessionen handlade om cirkulära affärsmodeller bortom testbädden och bestod av presentationer av **Mette Kahlin McVeigh**, PA-chef Stora Enso, **Nina Ekelund**, generalsekreterare Hagainitiativet och **Khaled Soufani**, direktör för Circular Economy Centre vid Judge Business School, Cambridgeuniversitetet. Sessionen modererades av **Ingrid Petersson**, särskild utredare i Regeringskansliet.

Temat för den fjärde och sista huvudsessionen var vilka är nästa steg för att utveckla den cirkulära bioekonomin i Europa. Sessionen bestod av inlägg från **Joanna Drake**, vice generaldirektör kommissionen, generaldirektoratet för forskning och innovation (DG RTI), **Francis X. Johnson**, senior forskare Stockholms internationella miljöinstitut (SEI), **Helena Hansson**, professor i nationalekonomi med inriktning mot jordbrukssektorns ekonomi, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), **Ananya Manna**, investeringsdirektör European Circular Bioeconomy Fund, **Pieter Nachtergaele**, EU:s ungdomsambassadör för bioekonomi och postdoktoral forskare Ghents universitet, **Pekka Pesonen**, generalsekreterare Copa-Cogeca och **Virginijus Sinkevičius**, kommissionär med ansvar för miljö- och havsfrågor. Sessionen modererades av **Ingrid Petersson**, särskild utredare Regeringskansliet.

Referat från session 1 – Vilken roll har bioekonomin i genomförandet av den gröna given?

Sessionen inleddes med att miljö- och jordbruksutskottets ordförande **Emma Nohrén** hälsade alla välkomna till dagens konferens. Nohrén konstaterade att över 100 personer från 30 länder deltar och att även aktörer utanför EU, t.ex. det norska Stortinget, brittiska underhuset och Nordiska rådet, är representerade. Nohrén riktade ett särskilt välkommen till de deltagande ungdomsorganisationerna och konstaterade att konferensen kommer att diskutera frågor som särskilt berör unga och den framtid som väntar dem.

Nohrén framhöll att omställningen till en cirkulär ekonomi går framåt, men konstaterade samtidigt att vi snabbt måste hitta lösningar på ett antal problem. Konferensen utgör den del av den parlamentariska dimensionen av det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd och det svenska ordförandeskapets

prioriteringar. Efter genomgång av ett antal praktiska frågor kopplade till genomförandet av konferensen anförde Nohrén att målet med konferensen är att ha ett öppet samtal om temat och hon uppmanade alla deltagare att bidra för att hitta lösningar och peka på goda exempel.

Därefter gavs ordet till **landsbygdsminister Peter Kullgren** som inledde med att å den svenska regeringens vägnar hälsa alla deltagare välkomna till konferensen på detta angelägna tema. Han välkomnade att alla nyckelsektorer finns representerade i programmet och att även andra aspekter som bl.a. biologisk mångfald lyfts in. Kullgren framhöll att cirkulär bioekonomi är ett redskap för att åtgärda klimatkrisen och för att kunna fasa ut fossila energikällor och fossila material på många områden, bl.a. byggande. Han framhöll vidare att den cirkulära bioekonomin har en särskilt tydlig koppling till landsbygdsområden och att den stimulerar arbetet med nya värdekedjor och produkter. Enligt Kullgren måste utvecklingen av landsbygdsområdena fortsätta för att den cirkulära bioekonomin ska kunna växa.

Kullgren anförde vidare att covid-pandemin och det pågående kriget i Ukraina har visat på ett tydligt behov av civil beredskap och krisberedskap och framhöll att den cirkulära bioekonomin har mycket att erbjuda i detta sammanhang. Kullgren framhöll även att den svenska regeringen tillmäter den cirkulära bioekonomin stor vikt och att EU:s uppdaterade bioekonomistrategi från 2018 är ett värdefullt verktyg i arbetet. Kullgren berättade om att Sverige i ministerrådet för jordbruk och fiske har nyligen tagit initiativ till rådslutsatser om vikten av att uppmuntra och vidareutveckla den cirkulära bioekonomin. Kullgren anförde vidare att behovet av ett tvärsektorieellt angreppssätt lyftes av flera medlemsstater vid det nämnda ministerrådsmötet. Slutligen hänvisade Kullgren till den svenska regeringens konferens om cirkulär bioekonomi under kommande vecka och framhöll sin förhoppning om att det under dagen skulle lyftas goda idéer som kan diskuteras vidare under den konferensen.

Miljö- och jordbruksutskottets **vice ordförande Kjell-Arne Ottosson** tackade statsrådet för anförandet och frågade om landsbygdsministern kunde säga något om prioriteringarna i rådets diskussion om att anta slutsatser om bioekonomin.

Kullgren anförde att Sverige har valt att uppmärksamma den cirkulära bioekonomi eftersom mycket har förändrats, såväl i samhället som politiskt, sedan 2018 då EU:s bioekonomistrategi uppdaterades. Kullgren framhöll behovet av att arbeta på ett övergripande plan för att fullt ut kunna utnyttja den cirkulära bioekonomins potential. Kullgren avslutade med att framhålla förhoppningen att kunna anta rådsslutsatser i frågan vid ministerrådsmötet i slutet av april i år.

Sedan gick ordet till **Florika Fink-Hooijer**, generaldirektör för generaldirektoratet för miljö, kommissionen. Hon tackade för att hon blivit

inbjuden till konferensen, och höll med landsbygdsministern om att en cirkulär bioekonomi är möjlig och passar väl in i den gröna given. Fink-Hooijer anförde bl.a. att en cirkulär bioekonomi utgör en god grund för grön tillväxt och att klimatneutrala biobaserade produkter kan ersätta andra produkter gjorda av fossila material. Vidare bidrar omställningen till innovation, EU:s konkurrenskraft, bättre livsmedelssäkerhet och resurseffektivitet i produktionen.

Fink-Hooijer betonade att en cirkulär bioekonomi behövs för att vi ska kunna uppnå klimatmålen. Samtidigt påpekade hon att det även är viktigt att se hur omställningen påverkar miljön och klimatet. Hon lyfte bl.a. fram kommissionens meddelande från förra året om nedbrytbara och komposterbara bioplaster som ett exempel. Det är viktigt att biomassa används rätt och att trycket på ekosystemen, som redan är hårt ansatta, inte ökar.

Fink-Hooijer lyfte även fram Sverige och den svenska skogen som ett exempel i debatten. Hon ansåg att Sveriges skulle vara stolt över alla sina skogar och sin långa tradition av att ta hand om och sköta skogen. Vidare anförde hon att EU inte ska tala om vad Sverige ska göra på området. Samtidigt betonade hon att det inte heller är vad kommissionen arbetar med i EU:s skogsstrategi. Enligt Fink-Hooijer finns det inte en modell som passar alla utan varje medlemsstat måste anpassa sig efter faktorer såsom miljön och landskap. Vidare anförde Fink-Hooijer att vi även behöver beakta utsläppen från industrier och klimatförändringarna. Vi behöver naturliga kolsänkor som välmående skogar som bevarar den biologiska mångfalden och fungerar som kolsänkor. Restaurering av skyddade områden behöver gå hand i hand med utvecklingen av bioekonomin. Fink-Hooijer lyfte även upp frågan om subsidiaritet och tog som exempel ett lagstiftningsförslag om jordmån. Hon framhöll att det var helt förenligt med subsidiaritetsprincipen. Det är viktigt att vi arbetar tillsammans för att se vilken status vi vill ha på jorden och få fram jämförbara siffror mellan medlemsstaterna. Sedan kan vi dra lärdomar av den data vi får fram.

Slutligen tog Fink-Hooijer upp ett förslag i lagstiftningsförfarandet som handlade om kaskadprincipen och hur vi använder biomassan så att så mycket som möjligt används på bästa sätt. Fink-Hooijer anförde bl.a. att det är ett hållbart och cirkulärt angreppssätt men medlemsstaterna behöver arbeta utifrån situationen på den egna marknaden. Fink-Hooijer betonade bl.a. att det är bara friska ekosystem som kan tillhandahålla den biomassa som behövs och att det är viktigt att bioekonomin utvecklas på ett hållbart sätt där förlusten av biologisk mångfald stoppas.

Miljö- och jordbruksutskottets ordförande Emma Nohrén tackade för anförandet och gav ordet till **Giandonato La Salandra** (Fratelli d'Italia) som är ledamot i den italienska deputeradekammaren. På grund av tekniska problem kunde ingen fråga ställas vid det tillfället.

Därefter gavs ordet till **Jytte Guteland** (S), ledamot i Sveriges riksdag. Guteland inledde med att konstatera att mycket av det som sagts in de inledande anförandena var värdefullt och att det är viktigt med ett hållbart skogsbruk och att vi använder den skog vi har på ett klokt sätt. Hon lyfte bl.a. fram att vi i Sverige har lyckats med en ökning av skogen under de senaste årtiondena. Skogen har vuxit och antalet planterade träd har ökat. Guteland framhöll bl.a. den frustration som många känner när man läser förslag från kommissionen om hur Sverige hanterar sina skogar som kolsänkor och att målen för Sverige ökar samtidigt som målen/kraven för vissa länder inte skrivs upp. Guteland anförde att Sverige inte kan vara motvikt till de som inte hanterar skogen hållbart.

Fink-Hooijer replikerade med att det är en angelägen fråga hur medlemsstaterna förvaltar sin skog. Vidare anförde hon att frågan om kolavskiljning är viktig och hon hoppades att det skogsobservatorium som har föreslagits ska vara en hjälp på det området.

Därefter gick ordet till **Pär Holmgren**, ledamot (gruppen de gröna/Euroepiska fria alliansen), Europaparlamentets utskott för miljö, folkhälsa och livsmedelssäkerhet (ENVI). Han inledde med att bl.a. tacka kommissionen för att de tagit fasta på att uppdatera bioekonomistategin inom ramen för att stärka den biologiska mångfalden. Han lyfte även upp klimatförändringarna och ekosystemets kollaps som de viktigaste utmaningarna framöver. Vidare framhöll Holmgren att det har tagits steg i rätt riktning för att ta tag i utmaningarna, även om det finns ett motstånd från vissa håll. Han anförde bl.a. att det inte är hållbart med stora skogsavverkningar. När det gäller en tryggad livsmedelsförsörjning pekade han på behovet av biologisk mångfald för att kunna leverera den blå bioekonomin. Vidare lyfte Holmgren fram exempel på EU-nivån som gjorts för ett hållbart skogsbruk, bl.a. förslaget om restaurering av natur, och beskrev på olika sätt att han inte sympatiserar med den svenska hållningen i dessa frågor. Holmgren anförde vidare att frågan om tryggad livsmedelsförsörjning är än mer aktuellt efter invasionen av Ukraina. Det är viktigt att omvandla livsmedelssystemen och bli av med beroendet av det fossila. Om vi ska ha ett hållbart system måste vi bistå jordbruket att bli mer hållbart.

Holmgren lyfte även frågan om vikten av blå bioekonomi och att haven lagrar enorma mängder växthusgaser. Vidare anförde han att kommissionens plan att förbjuda trålfiske i skyddade områden är ett steg i rätt riktning. Han tillade att bioekonomin kan leverera resultat i den gröna given men bara om det vidtas mer naturnära åtgärder och den biologiska mångfalden stärks.

Miljö- och jordbruksutskottets vice ordförande **Kjell-Arne Ottosson** gav sedan ordet på nytt till **Giandonato La Salandra** (Fratelli d'Italia), ledamot i italienska deputeradekammaren.

La Salandra inledde med att beskriva hur landskapet ser ut i Italien där en tredjedel av ytan används för skog- och lantbruk och resterande yta har andra naturtillgångar. Han lyfte bl.a. fram vikten av att arbeta ansvarsfullt, värna naturområden och bergsområden samt den biologiska mångfalden. Vidare framhöll han det är av vikt hur vi hanterar skogen och att vi måste ha liknande angreppssätt som för jordbruket med olika standarder på EU-nivå. Slutligen lyfte han fram att vikten av att beakta olika regioners särskilda förhållanden och hur dessa kan värnas.

Ordförande **Nohrén** tackade för bidragen och betonade vikten av att vi måste öka takten för att få en hållbar framtid. Vidare frågade hon om den gröna given kommer att ge ett mervärde eller göra systemet mer komplext.

Holmgren svarade att det finns en risk att tappa detaljer när det blir för komplext. Han framhöll samtidigt att det finns en mängd verktyg för att hantera denna komplexitet. Han anförde vidare bl.a. att det är viktigt att använda sig av vetenskapliga belägg och att hålla sig inom de gränser som klimatet sätter. **Fink-Hooijer** lyfte bl.a. fram att bioekonomin är en del av den gröna given och att dessa frågor kopplas samman i kommissionens arbete. Ordförande **Nohrén** tackade för en intressant diskussion, återupprepade några tekniska instruktioner inför de parallella panelerna och stängde det inledande passet.

Den andra sessionen med fyra parallella pass webbsändes inte eftersom dessa pass hade status av preliminära diskussioner.

Referat från session III – Cirkulära affärsmodeller bortom testbädden

Efter lunch återupptogs konferensen och ledamöterna träffades i ett plenarpass. Sessionens tema var hur man åstadkommer cirkulära affärsmodeller. Medan policyer och lagstiftning fastställer mål och stakar ut riktningen har företag – såväl små som stora – möjlighet att snabba på omställningen genom att bedriva sin verksamhet på ett ansvarsfullt sätt. Hur de här aktörerna kommunicerar och samverkar med beslutsfattare kan öka förutsättningarna för cirkulära affärsmodeller både inom och bortom Europas gränser. Ordförande **Nohrén** öppnade passet med att hälsade välkommen till eftermiddagens två pass. Hon introducerade därefter moderatorn för passen, **Ingrid Petersson**, som är särskild utredare vid Regeringskansliet. Petersson började med att sammanfatta diskussionerna i de fyra parallella sessionerna som hölls på förmiddagen och anförde bl.a. följande:

När det gäller seminariet om skogsindustrins roller och möjligheter diskuterades om arbetssättet ska vara lika för alla. Det finns inget gemensamt synsätt inom EU om hur skogen ska användas. I Sverige menar vi t.ex. att man ska undvika regleringar på EU-nivå. Vidare framkom att återanvändning och återvinning av

produkter är inte alltid det bästa alternativet. Ibland kan de vara mer resurseffektivt – ur ett helhetsperspektiv – att framställa nya produkter.

När det gäller seminariet om nationella och regionala bioekonomistategier poängterades att man ska komma ihåg att medlemsstaterna ser olika ut med olika perspektiv och olika resurser. Det är dock viktigt att staterna påskyndar arbetet med sina bioekonomistategier.

Under seminariet om bioekonomi och förhållandet till EU:s livsmedelsförsörjning betonades det att man bör prioritera forskning och utveckling samt växtförädling. Den bästa tekniken ska göras tillgänglig för lantbrukarna. Det är viktigt att lantbruken är lönsamma och konkurrenskraftiga eftersom detta är en förutsättning för att de ska kunna investera i framtiden. Samma lösning passar inte alla när det gäller cirkularitet och en anpassning bör göras till lokala förhållanden. Jordbruksprodukter bör användas på ett integrerat sätt.

I seminariet om blå bioekonomi behandlades frågan om att den blå sektorn måste tas i anspråk, men med beaktande av gränserna för våra hav och oceaner. Det är viktigt att man går från policy till genomförande och att potentialen i den blå bioekonomin uppmärksammas. Man bör koncentrera sig på den blå sektorns lägsta nivåer, t.ex. alger och musslor, inte enbart fisk.

Därefter introducerade Petersson ämnet för sessionen: cirkulära affärsmodeller bortom testbädden. Hon gav därefter ordet till **Khaled Soufani**, direktör Circular Economy Centre vid Judge Business School, Cambridgeuniversitetet. Soufani anförde att Cambridgeuniversitetet arbetar mycket med cirkulär bioekonomi. När det gäller cirkulär bioekonomi är detta inte ett homogent begrepp, flera undergrupper finns. "Möjligt" ("possible") är ett begrepp Soufani gärna använder. Produkt, tjänst och erbjudande är några begrepp som man tar hänsyn till i affärsmodellen. Man bör också ställa sig frågan: Hur levereras värdet och hur fångar vi upp det? "People, planet, profit", dvs. människor, planeten, profit är begrepp som används i en hållbarhetsbedömning. När företag satsar på cirkulär ekonomi måste de se till att det finns ekonomisk vinning i modellen. Företag måste tänka efter och förstå värdekedjan. Företag måste ha sin företagsmodell helt klar för sig om det ska fungera, vare sig det är ett litet eller stort företag. Man måste utgå från olika perspektiv: a) makroperspektivet, dvs. politik, b) mesoperspektivet, dvs. att förstå branschen och se konkurrensfördelen, samt c) mikroperspektivet, dvs. den egna organisation som berörs.

Soufani underströk att man kan inte bortse från slutkonsumenten, som måste inse hur det blir ett mervärde för denne. Finns det en konkurrensfördel för företaget? Företaget måste veta att det finns möjlighet till lönsamhet. Soufani är positiv inför framtiden. Om beslutsfattare visar god vilja så är företagen beredda

att arbeta med på hållbarhet. Lågt hängande frukter finns fortfarande att plocka på området.

Petersson tackade för inlägget och frågade vilken affärsmodell som Cambridge Universitet förespråkar. Soufani svarade att samtidigt som universitetet är 800 år gammalt är de öppna för det som sker och anpassar sig efter det. Det finns en dynamik kring innovationer.

Därefter gavs ordet till **Mette Kahlin McVeigh** från Stora Enso. Hon anförde att Stora Enso har sin grund i skogen och bl.a. arbetar med att ta fram förpackningar ur förnybart material. Företaget ser nytta i det traditionella, som ger finansiellt stöd. Hon förklarade att företaget har satt upp ett regenerativt mål. När det gäller cirkulär ekonomi och klimatpolitik måste man vara ambitiös och ha en cirkulär bioekonomi som baseras på det hållbara. Ett politiskt ramverk behövs. Subsidier till det fossila finns fortfarande, men nu måste förnybart prioriteras och vi måste skala upp i bioekonomin. Kahlin McVeigh förespråkar en affärsmodell som tillämpar kaskadprincipen, dvs. högsta värde och bästa syfte. Hus ”växer i skogen”, restmaterialet används till pappersmassa, kartong, kemikalier och bioenergi. Sågspån och bark används också. En mängd användningsområden finns. Ju mer vi kan vi påskynda att få ut produkterna på marknaderna, desto bättre blir det för miljön. Frankrike och Nederländerna har mål för biobaserade material i offentliga byggen, och utsläpp minskas därmed påtagligt. Man bör använda både morot och piska. Hållbara råmaterial är mycket viktiga och vi behöver arbeta tillsammans med lagstiftare och beslutsfattare. Stora Enso har en strikt linje avseende alla leverantörer – de måste följa avtal och företaget ser till hela värdekedjan.

Sedan gick ordet till **Nina Ekelund**, Generalsekreterare på Hagainitiativet, en plattform för företag som vill minska sina klimatavtryck. Hon presenterade sig med textade och tecknade bilder i ett block. Ekelund anförde att Hagainitiativets ambition handlar om lönsam affärsverksamhet utan klimat-påverkan. Alla deltagande företag i Hagainitiativet har netto noll-mål till 2030. En uppföljning av företagets arbete sker varje år. De 20 största utsläppsföretagen står för en tredjedel av alla utsläpp. De företagen vill minska sina utsläpp och bli negativa utsläppare.

Ett antal vd:ar vill ha en mer ambitiös politik, bl.a. när det gäller upphandling, insyn och subventioner till fossila bränslen, som kanske inte borde vara kvar. Unga vill gärna arbeta i företag som tar ansvar för miljön. Ekelund ser hinder i att nytt material är billigare än återvunnet och att det är brist på återvunnet material. Lagstiftning och samarbete är områden som kan förbättras. Cirkulära affärsmodeller behövs. Sedan 1990 har resursanvändningen tredubblats. När det gäller särskilt viktiga material har användningen ökat mycket. Företag som är

med i nätverket är t.ex. livsmedelsföretag, energiföretag och företag i återvinningsbranschen.

Därefter följde en frågestund/diskussion. Petersson frågade talarna hur de tror att kriget i Ukraina och de höga elpriserna kommer att påverka utvecklingen av den cirkulära ekonomin. Ekelund framhöll att det finns en möjlighet att det nuvarande läget kan främja cirkularitet. Även Soufani såg möjligheter, bl.a. när det gäller livsmedelssäkerhet och innovationer. Han anförde att han är positivt inställd till utvecklingen, som ekonom. Kahlin McVeigh anförde att Stora Enso hoppas att det blir en boom, det finns mycket att hämta på europeisk nivå. Hon menade att vi kan bli självförsörjande i den mån vi behöver, men måste samtidigt ha goda handelsförhållanden med omvärlden.

Petersson tog sedan upp frågan om politiskt beslutsfattande. Hon anförde: Ni vill alla tre ha åtaganden från politiken men vilken drivkraft är starkast, marknaden eller politiken? Vad driver vad? Ekelund anförde att detta är svårt att svara på: för tio år sedan hade hon svarat politiken, nu svarar hon företagen, om tio år vet hon inte vad svaret blir. Det ändras hela tiden. Kahlin McVeigh anförde att politiker inte agerar i ett vakuum utan att de påverkas t.ex. av allmänheten och konsumenterna. Det är därför svårt att säga vad som är hönan och vad som är ägget. Soufani kommenterade att det är cirkulärt helt enkelt: det handlar om gemensamma åtgärder som löper parallellt och cirkulärt.

Därefter ställdes frågor från olika deltagare. En fråga, som lämnades av en nederländsk ledamot i chatfunktionen, handlade om hur man hindrar att biologisk mångfald skadas när man skalar upp den cirkulära bioekonomin. Kahlin McVeigh ombads att kommentera. Hon nämnde bl.a. att det brådskar i att skydda den biologiska mångfalden och att mål snabbt måste tas fram och kombineras med mål för koldioxidutsläpp. Soufani poängterade att företagen bör få konkurrera med positiv inverkan och sätta en prislapp på detta. Ekelund betonade att målsättningarna inom cirkularitet och klimat bör gå hand i hand. Med det brådskar, mål måste tas fram.

Därefter gick ordet till **Simon Holmström**, ledamot i Ålands lagting och suppleant i Ålands delegation i Nordiska rådet. Han ställde en fråga om vilken konsumtionsnivå man har med i beräkningen av den cirkulära ekonomin. Material kan bara återvinnas ett visst antal gånger. Kan dagens konsumtionsnivå upprätthållas? Soufani påpekade att vi får ta vetenskapen till hjälp. Frågan är mycket bransch- och landspecifik. Demografin spelar en stor roll. Den yngre generationen är mer medveten och ställer mer frågor och har högre krav. Ekelund ville lägga till att vi måste tänka noga på vad vi förbrukar. Det kan vara sånt vi inte behöver i framtiden. Behov och mervärden m.m. måste beaktas, bl.a. eftersom alla inte kan äga en exklusiv elbil, vi måste åka tåg och buss tillsammans. Kahlin McVeigh tillade i sin tur att konsumtionsmönster är mycket

viktiga att titta på. Mycket är lätt att göra i den cirkulära ekonomin. I Sverige har vi t.ex. ett välutvecklat system för pappersåtervinning, men i många andra länder är systemen fortfarande inte byggda för att vara cirkulära.

Därefter togs frågan om jämförelser mellan länder upp. Ekelund betonade att vi måste kunna samarbeta, dela datauppgifter och leverera dessa på rätt sätt. Länder skiljer sig mycket åt t.ex. när det gäller definitioner av kommunalt avfall och elavfall. Man bör titta på bästa praxis; vilka incitament finns i olika länder? Vilka problem har man lyckats lösa i olika länder? Även Kahlin McVeigh tog upp frågan om att det är viktigt att se och lära av varandra. Målen kan vara tvingande, men länderna bör själva bestämma hur man vill arbeta. Soufani pekade på att utbildning är viktig, och även där bör man dela med sig. Standardiserade metoder och modeller behövs för att mäta påverkan.

Avslutningsvis diskuterades vilken roll som medborgarna har i den cirkulära bioekonomin. Kahlin McVeigh anförde att konsumenternas roll och ansvar bör vara att välja bästa produkt och att hålla ett tryck på företagen så att de arbetar för att bli mer resursaktiva. Soufani framhöll att konsumenter behöver ta ansvar, vara medvetna och driva på företagen. Ekelund tillade att goda utbildningssystem behövs, så att man har kunskap att välja den mest resurseffektiva lösningen. Man ska inte bara köpa det billigaste, utan det bästa.

Moderatorn tackade talarna och deltagarna för inläggen och diskussionen och avslutade sessionen.

Referat från session IV – Vilka är nästa steg för att utveckla den cirkulära bioekonomin i Europa?

Moderator Ingrid Petersson hälsade välkommen till konferensens avslutande session. Hon beskrev temat för sessionen och introducerade den första talaren, **Pieter Nachtergaele** som är postdoktoral forskare vid Ghents universitet. Nachtergaele framhöll att fokus ofta ligger på behov av mer, exempelvis av land och resurser för att öka produktionen av t.ex. biodrivmedel, men att detta inte är nog. Man måste också tala om mindre. Han betonade behovet av att se över hur vi kan arbeta med biomassa för att få ut det största möjliga värdet och vikten av använda mindre biomassa. Han betonade att det inte räcker med att endast arbeta med strategier utan att det även krävs lagstiftning både på EU-nivå och på nationell nivå. Han framhöll även vikten av att alla får en plats vid bordet i diskussionen. Han påpekade vidare att vi måste komma bort från en politik där vi utgår från att våra resurser är oändliga.

Därefter gavs ordet till **Joanna Drake**, vice generaldirektör på kommissionen. Hon poängterade att vi lever i ett årtionde av förändringar och att omställningar sker inom hela bioekonomin och framhöll behovet av strategier som exempelvis EU:s bioekonomistategi. Hon framhöll vidare att Sverige är en nyckelaktör när

det gäller bioekonomin och tackade det svenska ordförandeskapet för att man tar detta till sig och anordnat dagens konferens. Hon underströk vidare att demokratisk debatt är avgörande om de beslut som fattas på politisk nivå ska accepteras. Hon poängterade att ett tvärsektorielt synsätt måste anläggas för att kunna uppnå klimatneutralitet och hantera de avvägningar som kommer att krävas inom bioekonomin. Att samarbeta mellan olika branscher, ministerier och departement är viktigt. Mervärdet med bioekonomin är att den erbjuder en integrerad och systembred ram och erbjuder lösningar i flera områden.

Sedan gick ordet till **Francis X. Johnson** som är senior forskare vid Stockholm internationella miljöinstitut (SEI). Johnson framhöll att det finns än större utmaningar och möjligheter utanför Europa samtidigt som han underströk vikten av att Europa arbetar med frågan på hemmaplan, inte minst för att utgöra ett föredöme. Han betonade att en viktig del i övergången till ett hållbart system är hur biomassa används. Johnson framhöll att bioekonom inte handlar bara om produkter och faktorer utan även om processer och hur vi arbetar med teknik och innovation. Det handlar om att skapa mervärde: att vara innovativ och skapa saker annorlunda, inte bara att vara mer produktiv. Johnson tillade att alla är överens om vikten av en hållbar bioekonomi men att vi har olika visioner om hur vi ska nå dit. Många aktörer hamnar ofta i en av följande boxar: bioteknik (hur man ska kunna skala upp, kommersialisering), bioresurser (hur man kan uppgradera värdet i bioresurserna) eller bioekologi (bevarande och biologisk mångfald). Ingen av dessa visioner kan stå på egen hand. Bioekonomin är mångfacetterad i olika delar av världen och i Europa och det räcker inte med bara en vision.

Därefter gavs ordet till **Ananya Manna**, investeringsdirektör vid European Circular Bioeconomy Fund. Manna började med att säga att när det gäller livsmedel så är fondens fokus att minska koldioxidavtrycket och sänka utsläppet av växthusgaser. Hon redogjorde vidare för de största utmaningarna för startup-företag. Manna framhöll att det krävs ett stort kapital för att genomföra en startup och att det är svårt för sådana företag att få fleråriga avtal eftersom de nya lösningarna ofta är dyrare än de existerande lösningarna som bl.a. är fossilbaserade. Hänsyn borde tas till de existerande lösningarnas påverkan vilket kan ordnas på politisk nivå. Hon framhöll avslutningsvis att hon ser optimistiskt på situationen men att det behövs en politik som leder utvecklingen i rätt riktning.

Sedan gick ordet till **Pekka Pesonen** som är generalsekreterare för Copa-Cogeca. Pesonen beskrev Copa-Cogecas arbete med att uppnå ett hållbart jordbruk och utveckling på området inom ramen för EU:s jordbruksmodell. Copa-Cogeca har lyckats få ned sina koldioxidutsläpp men att nästa steg kräver mycket investeringar och det saknas incitament i de nuvarande ramarna för EU:s

policyfattande. Beslutsfattare ger bönderna blandade budskap: livsmedelsproducenterna ska vara små, på lantbruksnivå och producera mindre och använda mindre intensiva metoder. Samtidigt ska mycket strängare miljökrav uppfyllas och det ställs högre krav för investeringar, kostnaderna ökar samtidigt som avkastningen är minst sagt tveksam. Pesonen lade utifrån denna bakgrund fram ett antal förslag. Till att börja vikten av tillgång till teknik, konkurrenskraftiga investeringar och stöd för att undvika orättvisa konkurrensvillkor. Vidare behövs mer öppenhet med rättvisa och väl avvägda kedjor där lantbrukarnas insatser och resultat tydligare erkänns och uppmärksammas. Den inre marknaden ska inte undergrävas. Lantbrukarna bör få belöning för deras insatser för bioekonomin och ges goda förutsättningar att producera livsmedel.

Därefter gavs ordet till **Helena Hansson** som är professor vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Hansson började med att berättade om sin forskningsbakgrund vid SLU där fokus ligger på hållbara jordbruksmetoder hos bönder och de ekonomiska konsekvenserna av detta. Hansson betonade sambandet mellan bioekonomi och livsmedelsberedskap och framhöll att forskningen har identifierat vilka åtgärder som kan göras på gårdsnivå. Hansson berättade om den forskning som bedrivits inom forskningsprogrammet Mistra Food Futures, t.ex. gräsbaseade foderssystem. Livsmedelsproduktion behöver göras mindre beroende av externa faktorer. Det handlar om att skapa hållbara metoder och system och göra livsmedelsproduktionen mindre beroende av geopolitiska händelser som de som vi sett under det senaste året. Hennes rekommendationer är att vi fortsätter att se till de olika dimensionerna i hållbarhet och hållbara system. Hansson framförde att om vi hade en öppnare och ärligare diskussion om detta skulle vi kunna belysa det utrymme som finns för innovativa lösningar. Hansson berättade om Mistra Food Futures arbete med att försöka konceptualisera hur hållbara livsmedelssystem skulle fungera och hur man kan arbeta mer med växtbaserat inom planetens gränser.

Sedan gick ordet till **miljökommissionär Virginijus Sinkevičius**.

Kommissionären började med att redogjorde för kommissionens arbete på området och de kommande steg som måste tas för att nå en koldioxidneutral, uthållig och cirkulär ekonomi. Kommissionären framhöll att det är bråttom och att vi måste ha ett hållbart synsätt eftersom våra naturresurser är begränsade. Han framhöll även behovet av sunda ekosystem där den biologiska mångfalden bibehålls. Kommissionären poängterade vidare att bioekonomin måste vara hållbar och cirkulär. Han betonade även sambandet mellan bioekonomin, målen i Fit-for-55 och överenskommelsen vid partsmötet inom konventionen för biologisk mångfald i Kanada 2022. Kommissionären framhöll avslutningsvis behovet av att agera och behovet av att vi är tydliga i våra prioriteringar och att

nationella strategier är bra eftersom det behövs transparenta ramar på nationell nivå.

Därefter avslutade **Emma Nohrén** med att tacka alla talare och deltagare för deras bidrag till en intressant dag. Ordförande framförde att deltagarnas och talarnas inlägg under dagen varit mycket inspirerande och att de förhoppningsvis gett upphov till nya tankar och idéer om hur Europas lagstiftare kan bidra till den gröna omställningen.